

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پادشاهی عربستان سعودی و ضد تروریسم

گزیده پژوهش‌های جهان: پادشاهی عربستان سعودی و ضد تروریسم

بررسی و نظارت: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران -

معاونت پژوهشی

تلخیص: الهام شوشتری‌زاده

تاریخ انتشار: ۹۵/۷/۲۵

تلفن و دورنگار: ۷ - ۸۸۷۵۶۲۰۵

صندوق پستی: ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵

نشانی اینترنت: www.tisri.org

کلیه حقوق مادی و معنوی این گزارش متعلق به مؤسسه تهران است. تکثیر، انتشار و یا واگذاری آن به دیگران به هر صورت و بدون اجازه کتبی این مؤسسه مجاز نمی‌باشد.

خلاصه اجرایی

پس از بالا گرفتن انتقادات از نقش عربستان سعودی در پشتیبانی مادی و ایدئولوژیک از تروریسم در آمریکا، سفارت عربستان سعودی در واشینگتن اقدام به انتشار گزارشی از تلاش‌های عربستان در حوزه «نبرد با تروریسم» کرد و آن را در آستانه به رأی گذاشته شدن لایحه عدالت علیه حامیان تروریسم (جاستا) در سنای آمریکا در اختیار اعضای کنگره این کشور قرار داد، هرچند کنگره آمریکا در نهایت این لایحه را به‌رغم وتوی اوپاما تصویب کرد.

گزارش مذکور در مجموع می‌کوشد به اتهام‌های وارد شده به عربستان درباره حمایت مادی و معنوی این کشور از تروریسم و روابطش با گروه‌های تروریستی پاسخ دهد و عربستان سعودی را به‌عنوان متحد اصلی و کلیدی غرب در مبارزه با تروریسم معرفی کند. در این چهارچوب کلی، گزارش با مروری بر راهبرد عربستان در حوزه مبارزه با تروریسم آغاز می‌شود؛ راهبردی که بر سه محور اصلی تمرکز دارد: امنیت (عامل انسانی)، نظارت مالی (عامل پول) و مبارزه با رادیکالیسم (عامل فکری). به ادعای نویسندگان، عربستان سعودی یکی از کشورهای پیشروی مبارزه با تروریسم و تأمین مالی آن است و در این زمینه همکاری‌های نظامی و غیرنظامی گسترده‌ای با دیگر کنشگران بین‌المللی داشته است؛ همکاری‌هایی که به پیشگیری از حمله‌های تروریستی انجامیده‌اند.

بخشی از گزارش به همکاری‌های عربستان با آمریکا و سازمان‌های بین‌المللی در حوزه ضدتروریسم اختصاص یافته و از جمله به نقش نیروهای عملیات ویژه این کشور - که آمریکایی‌ها آموزش آنها را برعهده دارند - در مبارزه با تروریسم اشاره می‌کند. علاوه بر این، گزارش شرح می‌دهد که عربستان سعودی در سال ۲۰۰۷ قوانینی برای مبارزه با جرائم سایبری و مخصوصاً همکاری سایبری با گروه‌های

تروریستی وضع کرده است. همچنین بنا به این گزارش، عربستان بیش از هر کشور دیگری در خاورمیانه در حوزه سایبری سرمایه‌گذاری کرده و تنها کشور خلیج فارس است که در همه ابعاد مرتبط با تأمین مالی تروریسم - از جمله پول‌شویی، گزارش‌دهی تراکنش‌های بزرگ بانکی، گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک بانکی، حفظ اسناد و سوابق بانکی و غیره - قوانینی وضع کرده است. گزارش همچنین به نقش نظارتی عربستان در کارگروه اقدام مالی^۱ و نامزدی این کشور برای عضویت کامل در این نهاد بین‌المللی اشاره می‌کند و مدعی می‌شود که این کشور ساختار قانونی و حقوقی بسیار سختگیرانه‌ای برای مقابله با پشتیبانی مالی از تروریسم به وجود آورده است.

بخشی از گزارش هم به «تلاش‌ها»ی عربستان در مبارزه با میانی و خاستگاه‌های ایدئولوژیک تروریسم اختصاص یافته و کمپین‌های فرهنگی و آموزشی ملی تعریف‌شده در این زمینه را معرفی می‌کند.

نویسندگان همچنین با اشاره به عضویت عربستان سعودی در ائتلاف بین‌المللی جنگ علیه داعش و همکاری‌های این کشور با آمریکا در حملات هوایی به این گروه در سوریه تصویری کلی از اقدامات دولتی عربستان علیه شبکه‌های وابسته به این گروه در خاک عربستان - مشخصاً در ریاض و القسیم - و همچنین ابتکار عمل ریاض برای ایجاد ائتلاف نظامی اسلامی - با حضور ۳۹ کشور - برای مبارزه با داعش در دسامبر ۲۰۱۵ عرضه می‌کنند و گاهشماری از حوادث و بازداشت‌های مرتبط با تروریسم در این کشور در اختیار مخاطبان می‌گذارند.

به‌طور کلی، می‌توان گفت که هدف اساسی نویسندگان این گزارش آن بوده که با باز معرفی عربستان به‌عنوان قربانی تروریسم و نه حامی تروریسم و افراط‌گرایی در خاورمیانه از شدت انتقادهای ضدسعودی در فضای سیاسی و اجتماعی آمریکا بکاهد، هرچند به‌نظر نمی‌رسد که این گزارش - دست‌کم در کوتاه‌مدت - چنین هدفی را محقق کرده باشد.

1. Financial Action Task Force (FATF)

پادشاهی عربستان سعودی و ضد تروریسم^۱

مقدمه

در پی بالا گرفتن انتقادهای آمریکایی از نقش منفی عربستان سعودی در پشتیبانی از تروریسم، مخصوصاً در جریان مناقشه انتشار بخش‌هایی منتشر نشده از گزارش گروه تحقیق دربارهٔ حوادث ۱۱ سپتامبر دربارهٔ نقش این کشور در این رویداد و همچنین طرح لایحهٔ عدالت علیه حامیان تروریسم (جاستا) در کنگره که زمینه را برای پیگیری قضایی حامیان مالی تروریسم در دادگاه‌های فدرال آمریکا فراهم می‌کند، سفارت عربستان سعودی در واشینگتن اقدام به انتشار گزارشی از تلاش‌های عربستان در حوزه «نبرد با تروریسم» کرد و آن را در آستانهٔ به رأی گذاشته شدن لایحهٔ جاستا در سنای آمریکا در اختیار اعضای کنگرهٔ این کشور قرار داد، هرچند کنگرهٔ آمریکا در نهایت به این قانون رأی مثبت داد و حتی از سد وتوی اباما هم گذشت.

به‌طور کلی، این گزارش می‌کوشد به اتهامات وارد شده به عربستان دربارهٔ حمایت مادی و معنوی این کشور از تروریسم و روابطش با گروه‌های تروریستی پاسخ دهد و عربستان سعودی را به‌عنوان متحد اصلی و کلیدی غرب در مبارزه با تروریسم معرفی کند. متن حاضر خلاصه‌ای است از مهم‌ترین مباحث مطرح‌شده در این گزارش.

۱. این متن ترجمه و تخلصی است از:

Saudi Arabia Ministry of Foreign Affairs, The Kingdom of Saudi Arabia and Counterterrorism, Saudi Arabia Ministry of Foreign Affairs, Juan 2016.

عربستان سعودی و ضد تروریسم

نویسندگان گزارش بحث خود را با مروری بر راهبرد عربستان در حوزه مبارزه با تروریسم آغاز می‌کنند؛ راهبردی که بر سه محور اصلی تمرکز دارد: ۱. امنیت (عامل انسانی)؛ ۲. نظارت مالی (عامل پول)؛ و ۳. مبارزه با رادیکالیسم (عامل فکری). به ادعای نویسندگان، عربستان سعودی اکنون یکی از کشورهای پیشرو در مبارزه با تروریسم و تأمین مالی آن است و در این زمینه، همکاری‌های نظامی و غیرنظامی گسترده‌ای با دیگر کنشگران بین‌المللی داشته است؛ همکاری‌هایی که به پیشگیری از حمله‌های تروریستی انجامیده‌اند. آنها همچنین ادعا می‌کنند که از مه ۲۰۰۳، پادشاهی عربستان سعودی منابع بیشتری را به مبارزه با شبه‌نظامیان اسلام‌گرا تخصیص داده است: مجموع بودجه امنیتی این کشور بین سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶ از ۸/۵ میلیارد به دوازده میلیارد دلار آمریکا افزایش یافته و این کشور در سال ۲۰۱۶ هم ۵۶/۸ میلیارد دلار به مبارزه با تروریسم و مخارج نظامی، از جمله جنگ ائتلاف تحت رهبری عربستان علیه «شورشیان مورد حمایت ایران در یمن» تخصیص داده است.

همکاری‌های ضد تروریستی عربستان با ایالات متحده و سازمان‌های بین‌المللی

این بخش از گزارش به همکاری‌های عربستان با آمریکا و سازمان‌های بین‌المللی در حوزه ضد تروریسم اختصاص یافته و از جمله به نقش نیروهای عملیات ویژه این کشور، که آمریکایی‌ها آموزش آنها را برعهده دارند، در مبارزه با تروریسم اشاره می‌کند. علاوه بر این، نیروهای امنیتی ویژه وزارت کشور عربستان (با حدود پانصد نیروی عملیاتی) با استفاده از سلاح‌ها و تاکتیک‌های عمدتاً آمریکایی در زمینه عملیات ضد تروریسم، حفاظت از شخصیت‌های داخلی و خارجی، حراست هوایی از پروازهای داخلی و خارجی، حفاظت از سفارتخانه‌های عربستان در دیگر کشورها، عملیات ضد انفجاری، حفاظت از تأسیسات حیاتی، و تأمین امنیت حج در شرایط اضطراری فعالیت دارند.

همچنین براساس این گزارش، عربستان سعودی در سال ۲۰۰۷ قوانینی را برای مبارزه با جرائم سایبری و مخصوصاً همکاری سایبری با گروه‌های تروریستی وضع کرده است. از سوی دیگر، عربستان بیش از هر کشور دیگری در خاورمیانه، در حوزه سایبری سرمایه‌گذاری کرده و در زمینه امنیت سایبری همکاری‌هایی هم با وزارت امنیت داخلی

آمریکا داشته است.

نویسندگان همچنین با مروری بر روابط عربستان سعودی با سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه مبارزه با تروریسم، تصویری را از تاریخچه همکاری‌های این کشور با نهادهایی همچون: اینترپل و مرکز ضدتروریسم ملل متحد ارائه می‌دهند.

مبارزه با تأمین مالی تروریسم

براساس این گزارش، عربستان سعودی تنها کشور خلیج فارس است که در همه ابعاد مرتبط با تأمین مالی تروریسم - از جمله: پول‌شویی، گزارش‌دهی تراکنش‌های بزرگ بانکی، گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک بانکی، حفظ اسناد و سوابق بانکی و غیره - قوانینی را وضع کرده است. گزارش همچنین به نقش نظارتی عربستان در کارگروه اقدام مالی^۱ و نامزدی این کشور برای عضویت کامل در این نهاد بین‌المللی اشاره می‌کند و مدعی می‌شود که این کشور ساختار قانونی و حقوقی بسیار سخت‌گیرانه‌ای را برای مقابله با پشتیبانی مالی از تروریسم به وجود آورده است؛ ساختاری که شامل موارد زیر می‌شود: فرمان سلطنتی پادشاه این کشور علیه تروریسم، پیوستن به معاهده بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم، و پشتیبانی از قطعنامه‌های ۱۲۶۷، ۱۳۳۳ و ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل متحد.

به‌علاوه، نویسندگان شرح می‌دهند که عربستان سعودی چگونه در سال‌های اخیر با پشتیبانی مالی از تروریسم به‌واسطه سازمان‌ها و شبکه‌های مالی «خیریه» به‌شدت مبارزه کرده است و برنامه‌هایی را برای از کار انداختن این مسیرها و شبکه‌های تأمین مالی اجرا کرده است. گزارش، تصویری هم از فعالیت‌های آژانس پولی عربستان سعودی (نهاد ناظر بر فعالیت‌های مالی این کشور) ارائه می‌دهد و می‌گوید که این آژانس مرتباً اطلاعات مربوط به فعالیت‌های مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم را با دیگر نهادهای ناظر بر عملیات بانکی و سازمان‌های انتظامی به اشتراک می‌گذارد.

مبارزه با اندیشه‌های افراط‌گرایانه

به ادعای نویسندگان، دولت و رهبران مذهبی عربستان تروریسم و افراط‌گرایی را آشکارا

1. Financial Action Task Force (FATF)

محکوم کرده‌اند؛ ادعایی که برای اثبات آن بخش‌هایی از سخنان مقامات دولتی و مذهبی این کشور دربارهٔ محکومیت افراط‌گرایی و ضرورت مبارزه با آن نقل شده‌اند. همچنین، بنابراین گزارش، عربستان سعودی از ابزارهای فرهنگی و آموزشی دیگری هم برای مبارزه با ایدئولوژی رادیکال بهره گرفته است که از میان آنها می‌توان به برنامه‌های مشاوره‌ای، کمپین مذهبی «آرامش»، کمپین «اقتدار مذهبی»، کمپین‌های رسانه‌ای، کمپین «همبستگی ملی» علیه تروریسم، اصلاح نظام آموزش عمومی، نظارت بر وعاظ و سخنرانان مذهبی، ممیزی کتاب‌ها و نشریات، برگزاری برنامه‌های گفت‌وگوی ملی و فیلترینگ اینترنت اشاره کرد. نویسندگان در این زمینه به بعضی برنامه‌های ضد تروریستی پخش شده از تلویزیون دولتی عربستان و همچنین تبلیغات رسانه‌ای گستردهٔ این کشور علیه تروریسم و افراط‌گرایی اشاره می‌کنند و معتقدند که اقداماتی از این دست نقش مهمی در کاهش جذابیت ایدئولوژی‌های افراطی برای جامعهٔ عربستان داشته‌اند. آنها همچنین از عضویت عربستان در کارگروه ضد تروریسم سازمان ملل متحد و وضع قوانین و مقررات کیفری سخت‌گیرانه‌تر در این کشور برای مبارزه با افراط‌گرایی و منع «فتنه‌انگیزی سیاسی» سخن می‌گویند و ادعا می‌کنند که رویکرد عربستان سعودی در این حوزه در مجموع «بسیار اثربخش» بوده است.

جنگ با داعش

نویسندگان، با اشاره به عضویت عربستان سعودی در ائتلاف بین‌المللی جنگ علیه داعش و همکاری‌های این کشور با آمریکا در حملات هوایی به این گروه در سوریه، تصویری کلی از اقدامات دولتی عربستان علیه شبکه‌های وابسته به این گروه در خاک عربستان (خصوصاً در ریاض و القسیم) و همچنین ابتکار عمل ریاض برای ایجاد ائتلاف نظامی اسلامی - با حضور ۳۹ کشور - برای مبارزه با داعش در دسامبر ۲۰۱۵ عرضه می‌کند. آنها همچنین فهرستی از عملیات تروریستی داعش علیه اهداف سعودی در شهرهای مختلف این کشور را ارائه می‌دهند و در نهایت، در گاه‌شماری مفصل و جزبه‌جزئی که سال‌های ۲۰۰۳ - ۲۰۱۶ را شامل می‌شود، گزارشی از حوادث و بازداشت‌های مرتبط با تروریسم در این کشور را در اختیار مخاطبان می‌گذارند.

جمع‌بندی

ادبیات سیاسی عربستان سعودی، برچسب «فتنه‌انگیزی سیاسی» به هرگونه انتقاد و مخالفت با دولت تعلق می‌گیرد و نه لزوماً به فعالیت‌های تروریستی. به‌طور کلی، باید در نظر داشت که این گزارش اساساً با هدفی تبلیغاتی نوشته شده و به‌همین دلیل، در بسیاری از موارد، تصویری غیرواقعی، مبالغه‌آمیز یا تحریف‌شده از قوانین، سازوکارها و سیاست‌های داخلی یا خارجی عربستان را ترسیم می‌کند.

به‌طور کلی، می‌توان گفت که هدف اساسی نویسندگان این گزارش آن بوده که با معرفی مجدد عربستان به‌عنوان قربانی تروریسم و نه حامی تروریسم و افراط‌گرایی در خاورمیانه، از شدت انتقادهای ضدسعودی در فضای سیاسی و اجتماعی آمریکا بکاهد، هرچند به‌نظر نمی‌رسد که این گزارش - دست‌کم در کوتاه‌مدت - چنین هدفی را محقق کرده باشد.

در همین چهارچوب کلی است که بخش پیوست‌های این گزارش می‌کوشد به‌جای عربستان سعودی، جمهوری اسلامی ایران را حامی اصلی تروریسم و افراط‌گرایی در منطقه معرفی کند. براین‌اساس، این بخش از گزارش با مقاله عادل الجبیر، وزیر خارجه عربستان سعودی، در روزنامه نیویورک‌تایمز^۱ آغاز می‌شود. او در این مقاله، ایران را به‌سبب رفتارهای منطقه‌ای و حمایتش از گروه‌هایی چون حزب‌الله لبنان در نقش مسبب و مقصر اصلی بحران‌های منطقه‌ای خاورمیانه به‌تصویر می‌کشد و تأکید می‌کند که «عربستان سعودی به ایران اجازه نمی‌دهد امنیت عربستان و متحدانش را به‌خطر بیندازد».

درنهایت، گزارش با متن مقاله‌هایی از هافینگتن پست، وال‌استریت ژورنال و پولیتیکو درباره تلاش‌های عربستان سعودی در مبارزه با تروریسم، جنگ این کشور علیه تروریسم در یمن و نیز اقدامات آن برای مقابله با حمایت مالی از تروریسم به پایان می‌رسد؛ مقاله‌هایی که گذشته از شباهت موضوعی، نقطه اشتراک مهم دیگری هم دارند: نویسندگان همه آنها عربستانی هستند.

1. "Can Iran Change?" Adel bin Ahmed Al-Jubeir, The New York Times, Jan. 19, 2016.